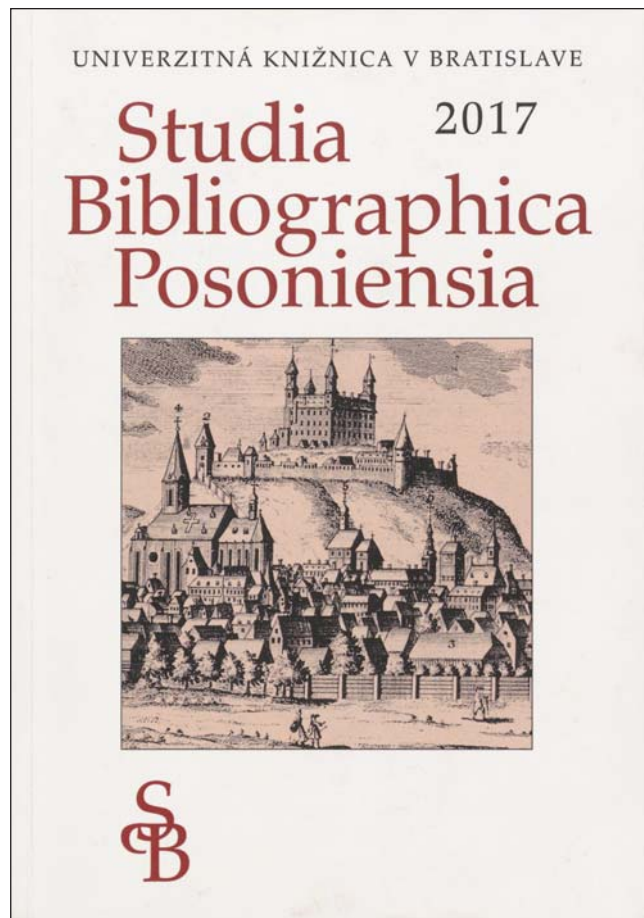




PORIEZOVÁ, Miriam et al. (edd.). *Studia Bibliographica Posoniensia 2017*. Bratislava: Univerzitná knižnica v Bratislave, 2017. ISBN 978-80-89303-56-4.



Pro jedenácté číslo sborníku *Studia Bibliographica Posoniensia*,¹ který pravidelně vychází od roku 2006, bylo vybráno téma „odkrývání nepoznaného“, a to, jak píše editorka, pod heslem *Res nova saepe placet*.

Jak se dočteme v úvodu z pera hlavní editorky Miriam Poriezové, ambicí sborníku je poskytovat prostor pro zajímavé a podnětné studie z oblasti dějin knižní kultury v střeoevropském prostoru s interdisciplinárními přesahy do příbuzných oborů, které se ukázaly jako nezbytné pro plnohodnotné zkoumání problematiky působení tištěných médií na společnost, a toto představení se editorům výběrem kvalitních textů daří naplňovat. Každý z příspěvků je

též doplněn překladem názvu, anglickým resumé a klíčovými slovy.

Soubor jedenácti studií sborníku je rozdělen do čtyř okruhů, v nichž jsou prezentovány aktuální výzkumy slovenských a českých autorů. První okruh tvoří studie orientované na dějiny soukromých knihoven, spojených s osobnostmi církevního, politického a kulturního života v období 16. až 18. století, které přináší informace o formování a osudech těchto knihovnic celků, případně informace biografického charakteru vlastníků a majitelů knih.

První studie, *Neskorší majitelia knižnice Zachariáše Mošovského v genealogických súvislostiach* Frederika Federmayera se věnuje osudům knihovny nitranského biskupa Zachariáše Mošovského (†1587) ve světle nově zjištěných genealogických skutečností ohledně Andreje Kechkése, biskupova dědice, a jak vyplývá z autorova výzkumu, švagra. Článek dále sleduje genealogii šlechtické rodiny Kechkésů a další osudy jejich humanistické knihovny, která se z větší části dostala do vlastnictví bratislavských jezuitů a františkánů.

Příspěvek Michaely Sibylové *Unikát z knižnej zbierky baróna Františka Zaia (1505–1570) vo fonde Univerzitetnej knižnice v Bratislave* je zprávou o nálezu unikátního supralibros s monogramem Františka Zaia a letopočtem 1560 na vazbě knihy Siegmunda Herbersteina *Rerum Moscoviticarum Commentarii*, vytištěné roku 1556 v Basileji, a nacházející se ve fondu Univerzitetnej knižnice v Bratislave. Autorka se věnuje osobě barona Františka Zaia a rukopisným vpiskům s daty narození jeho synů, díky nimž se podařilo supralibros s určitostí identifikovat. V souvislosti s Herbersteinem autorka upozorňuje také na první balneologický tisk *O podivuhodných vodách Uherska*, sepsaný Jurajem Wernherem.

Ve studii *Ferdinand Ullersdorf z Němčího a jeho knižní odkaz Rajhradskému klášteřu* se Lucie Heilandová věnuje osobní knihovně brněnského a vyšehradského kanovníka Ferdinanda Ullersdorfa. Kanovník uzavřel konfraternitu s rajhradským klášteřem, kde našel v proboštech Bennovi II. Brancouzském a jeho nástupci Antonínu Pirmovi oporu v době, kdy sílila opozice vůči jeho působení v brněnské kapitule. Ullersdorf také výslovně odkázal svou velkoryse budovanou knihovnu rajhradskému klášteřu roku 1724, dva roky před svou smrtí. Knihy byly zařazeny do fondu klášterní knihovny. Soupis odkázaných knih se bohužel nedochoval,

¹ Dostupné také z: <https://www.ulib.sk/sk/publikacie-ukb/studia-bibliographica-posoniensia/>.

v současnosti je identifikováno 165 tisků, které nesou erbovní exlibris nebo rukopisné provenienční záznamy Ferdinanda Ullersdorfa z Němčího.

Druhý tematický okruh je věnován tiskárnám a obecně vydavatelské činnosti. Lucia Lichnerová z Katedry knihovnické a informační vědy na Univerzitě Komenského v Bratislavě přispěla studií *K počiatkom nemeckej kníhtlače na území Slovenska*. Upozorňuje na to, že po německojazyčném prvotisku letáku *Brief gegen kaiser friedrich III.* z roku 1477, vytištěném pravděpodobně v Bratislavě, existuje v knihtisku na území Slovenska proluka zhruba jednoho století. Dovojuje, že přes existenci početné německé menšiny, která v městském prostředí produkovala úřední rukopisné záznamy v německém jazyce, nebyla poptávka po německých tiscích natolik velká, aby při možnosti dovozu kvalitních tisků z jiných evropských regionů iniciovala domácí produkci. První stálou tiskárnou německých tisků se stala až Gutgeselova tiskárna v Bardejově, která se zaměřovala na luteránské autory, druhý s určitostí existující německý tisk (*Glaube, Bekentnus vnd Lehre* Menta Goegrefa) vyšel právě zde v roce 1579. Širší produkce se německá literatura dočkala až od čtyřicátých let 17. století. Autorka studie hodnotí zprávy o jednotlivých tiscích z hlediska pramenného doložení a dotýká se i skladby německojazyčné tiskařské produkce 17. století z hlediska zastoupení jednotlivých druhů literatury.

Článek Jana Pišny *O vydávání Bible gdaňské v 18. a 19. století* volně navazuje na jeho článek o nových edicích bible Kralické v 18. a 19. století.² Vydání kralické bible z roku 1722 a vydání jazykově polské bible Gdaňské o čtyři roky později jsou si blízké jak časově, tak obrazovou výzdobou a předpokládá se, že na vydání obou přispěl stejný mecenáš, hrabě Erdmann Heinrich Henckel von Donnersmarck. Podobně blízká jsou si polské vydání z roku 1768 a české z roku 1766. Za klíčové autor považuje vydání z roku 1726, jehož editoři si za předlohu zvolili text bible vydané v Gdaňsku z roku 1632, ale provedli rozsáhlé pravopisné úpravy a text přizpůsobili soudobé polštině, po dalších změnách ve vydání z roku 1738 text zůstával prakticky nezměněn a jazykově zastarával. Jan Pišna ve svém textu dále sleduje další vydání bible Gdaňské až do berlínského vydání z roku 1810.

Lenka Frankovičová navázala studií *Koncepcia vydavateľskej politiky slovenskej produkcie na začiatku 20. storočia* na článek uveřejněný ve sborníku *Studia Bibliographica Posoniensia 2016 Slovenská knihoprodukcia na začiatku 20. storočia z hľadiska čitateľského zázemia a názorov predstaviteľov národného hnutia*.³ Na základě studia pramenů slovenských vydavatelství analyzuje klíčové překážky v publikování slovenské knižní tvorby v určeném období, způsob získávání rukopisů k publikaci a recenzní procesy a různé faktory, které hrály roli v přijímání rukopisů k tisku ve vydavatelských institucích i u soukromých nakladatelů.

Dva příspěvky sborníku pojednávají o problematice čtenářstva. Tématem je vznik a činnost čtenářských spolků a je-

jich financování v druhé třetině 19. století a také recepce ženské literatury v zrcadle dobové kritiky.

Ivana Zolcerová se ve svém příspěvku *Reflexia dobových kritik nemeckojazyčnej „ženskej“ literatúry v Prešporku na prelome 19. a 20. storočia* zaměřila především na rozbor novin věnujících se ženské literární tvorbě, které v devadesátých letech vydával v Bratislavě Karel Weiß Schrattenthal, a to z hlediska prezentovaných dobových názorů na ženy v literatuře.

Luboš Kačírek se ve svém příspěvku *Zakladanie čítacích spolkov na území Slovenska v šesťdesiatych a v prvej polovici sedemdesiatych rokov 19. storočia* věnuje vzniku a fungování čtenářských spolků jako institucí dalšího vzdělávání po obnovení konstituce a v politickém klimatu po rakousko-uherském vyrovnání, které na jedné straně přineslo koncept spolků jako vlastenecké a politické základny (Nová škola), na straně druhé jejich omezování ze strany státního aparátu.

Poslední tematický blok prezentuje studie, které se týkají jednotlivých tisků a rukopisů. V příspěvku Jindry Pavelkové *Rajhradský probošt Benno II. Brancouzský a jemu věnované rukopisy* najdeme analýzu příležitostné tvorby z prostředí benediktinského opatství, věnovanou významnému představiteli rajhradského kláštera na konci 17. a začátku 18. století. Rozbor a částečný překlad oficiálního latinského lékopisu z 18. století pro Uhry přináší článek autorské dvojice Tomáš Hamar a Szilvii Czige z Farmaceutické fakulty Univerzity Komenského v Bratislavě *Usmernenia pre lekárnikov v diele Jána Justusa Torkoša – Taxa Pharmaceutica Posoniensis*. Soubor studií uzavírá *Latinská autobiografia Jána Grosa v rukopisnej knihe Liber continens Biographiam Professorum et Docentium Lycei Evangelici A. C. Posoniensis...* Ol'gy Vanekové, týkající se rukopisné sbírky převážně latinských biografií profesorů bratislavského evangelického lycea z let 1832–1853. Autobiografický text Jána Grosa je prvním textem sbírky a je tedy pravděpodobné, že byl zároveň jejím iniciátorem.

Další oddíl sborníku se podrobně věnuje dvěma vědeckým projektům. Projekt INDED⁴ je zaměřený na rekonstrukci komunikačních sítí v novověké Evropě s důrazem na komunikaci ve středoevropském prostoru, poukazuje na možnosti a omezení výzkumu zachovaných pramenů v uherském prostředí 18. století, jež autorka Ivona Kollárová v souvislosti s propojením vzdělávacího prostředí pomocí korespondence, osobních kontaktů, univerzit, tedy sítí komunikačních kanálů umožňující šíření myšlenek i celých děl, nazývá anglickým termínem „*Republic of Letters*“.

Projekt je založen na evropském programu COST, v jehož rámci se pracuje na digitálním scelení korespondence z let 1500–1800, fragmentárně zachované v evropských paměťových institucích. Autorka příspěvku ukazuje, jak je možno využít ego-dokumentů, jakými jsou památníky (štambuchy), dopisy, memoáry, cestopisy, deníky, ale i inkviziční protokoly, záznamy výslechů a další archivní dokumenty, k vytvoření

² PIŠNA, Jan. Druhý život Kralické bible v 18. a na začátku 19. století – edice hallská a prešpurská. *Historie – Otázky – Problémy* 5, 2013, č. 2, s. 175–193.

³ FRANKOVIČOVÁ, Lenka. Slovenská knižná produkcia na začiatku 20. storočia z hľadiska čitateľského zázemia a názorov predstaviteľov národného hnutia. In: *Studia Bibliographica Posoniensia 2016*. Bratislava: Univerzitná knižnica v Bratislave, 2016, s. 102–115.

⁴ INDED – Intelektuálne dedičstvo a vedecká komunikácia 1500–1800 so slovenskými vzťahmi ako súčasť európskej histórie a identity. Informácie o projekte dostupné z: http://www.uk.sav.sk/uk_pre_SAV/historicke-fondy/2016/12/13/intelektualne-dedicstvo-a-vedecka-komunikacia-1500-1800-so-slovenskymi-vztahmi-ako-sucast-europskej-historie-a-identity-inded/

celků, které přinesou nové poznatky nejen k dějinám vědecké a kulturní výměny v rámci Evropy, ale také k politickým dějinám, například k procesu s tzv. uherskými jakobíny (1794).

Druhý příspěvek se věnuje projektu Corpus Inscriptonum Latinarum (CIL)⁵ a jeho historii s důrazem na současné zpracování a zpřístupnění této rozsáhlé sbírky latinských nápisů z celého území Římské říše v projektu Arachne.⁶ První svazek edice CIL vyšel v roce 1853 zásluhou německého klasického filologa Theodora Mommsena, jde tedy o jeden z nejdéle probíhajících projektů s mezinárodním dosahem. V současné době jsou díky digitalizaci v rámci Arachne dostupné svazky, vydané do roku 1940 a k vyhledávání se nabízí také databázové zpracování na stránkách projektu CIL.⁷

Sborník uzavírají tři recenze, z nichž první, z pera Jana Pišny, kladně hodnotí monografii Miloše Sládka *Slovo ze*

srdce jejich aneb Nedělní kázání v pobělohorských bohemikálních postilách a tradiční perikopní systém.⁸ Následuje dvojice recenzí navazujících sborníků o dějinách knižní kultury na Slovensku, volně navázaných na konferenci, konající se v letech 2014⁹ a 2015.¹⁰

Sborník, editovaný Miriam Poriezovou, ve všech svých částech klade důraz na kvalitu příspěvků po obsahové i formální stránce. Přináší nové poznatky ke zvoleným tématům dějin historických knihoven, čtenářství, nakladatelské činnosti a knihtisku i v analýze jednotlivých tisků či rukopisů, nebo, jako v případě projektu INDED, se snaží o komplexní uchopení zvolené problematiky historické výměny informací.

Mgr. Iva Bydžovská

⁵ Anglické stránky projektu dostupné z: <https://arachne.uni-koeln.de/drupal/?q=en/node/291>.

⁶ Dostupné z: <https://arachne.uni-koeln.de/drupal/>.

⁷ Dostupné z: http://cil.bbaw.de/cil_en/dateien/datenbank_eng.php.

⁸ SLÁDEK, Miloš. *Slovo ze srdce jejich aneb Nedělní kázání v pobělohorských bohemikálních postilách a tradiční perikopní systém*. Praha: Památník národního písemnictví, 2017.

⁹ DOMENOVÁ, Marcela (ed.). *Knižná kultúra Slovenska koncom 19. a v prvej polovici 20. storočia (Osobnosti – Udalosti – Dobová tlač)*. Prešov: Štátna vedecká knižnica, 2015. (autor recenze: Zita Perleczká).

¹⁰ DOMENOVÁ, Marcela (ed.). *19. storočie v zrkadle písomných prameňov: Z dejín knižnej duchovnej kultúry Slovenska*. Prešov: Štátna vedecká knižnica, 2016. (autor recenze: Lívia Kurucová).